

ספרות עברית וכללית

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון:	מבחר יצירות מספרות העולם	–	50 נקודות
פרק שני:	נושאים בין-ז'אנריים	–	50 נקודות
	סך הכול	–	100 נקודות

בפרק הראשון יש שתי קבוצות של שאלות.

יש לענות על שאלה אחת מן הקבוצה הראשונה (26 נקודות),

ועל שאלה אחת מן הקבוצה השנייה (24 נקודות).

(סך הכול – 50 נקודות)

בפרק השני יש לענות על שאלה אחת (50 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.

(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

(3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה בשתי היחידות הראשונות וביחידה השלישית.

(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(50 נקודות)

בפרק זה יש שתי קבוצות של יצירות. ענו על שאלה אחת בכל קבוצה לפי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענו על אחת מן השאלות 1–5 (26 נקודות).

נובלה

1. מיכאל קולהאס / פון קלייסט

ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. בתחילת הנובלה נכתב כי מיכאל קולהאס "[...] נודע כאחד האנשים הישרים ובה בעת האיומים ביותר בזמנו".

(היינריך פון קלייסט, **מיכאל קולהאס** [תרגום: מרים דיינור וחנן אלשטיין], הוצאת בבל, 2002, עמ' 7)

הסבירו והדגו כיצד שני הפנים האלה של מיכאל קולהאס באים לידי ביטוי בעלילת הנובלה. (18 נקודות)

ב. האם גם לדעתכם מיכאל קולהאס הוא אחד מן האנשים הישרים והאיומים ביותר? נמקו את דבריכם. (8 נקודות)

2. האף / גוגול

בנובלה "האף" אלמנטים פנטסטיים מתקיימים במציאות ריאליסטית.

תארו כיצד אלמנטים פנטסטיים מתקיימים במציאות הריאליסטית המתוארת בנובלה זו, והסבירו את התרומה של השילוב בין הפנטסטי לריאליסטי לבניית משמעות הנובלה.

3. מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי

איוואן איליץ' מתאר את חייו ואת עצמו "כהולך בצעד מדוד במורד ההר, בעודי מדמיין שאני עולה".

(ל"נ טולסטוי, **איוואן איליץ' ואחרים** [תרגום: פטר קריקסונוב], הספריה החדשה, 1999, עמ' 53)

לפי תיאור זה, כיצד איוואן איליץ' מבין את המהלך האמיתי של חייו? הסבירו והדגו את תשובתכם על פי שלבים שונים בעלילת הנובלה.

4. הגלגול / קפקא

קראו את ההגדרה שלפניכם, וענו על השאלה שאחריה.

"קפקא - על שם הסופר פרנץ קפקא. נאמר על מצב [...] שיש בו תחושה של חלום בלהות ושל סיוט מתמשך שאין ממנו מוצא; שהאדם הנוכח בו מאבד את זהותו [...]"

(מילון רב מילים)

הסבירו והדגו כיצד מצב כזה בא לידי ביטוי בנובלה "הגלגול".

5. מיכאל קולהאס / פון קלייסט; האף / גוגול; מותו של איוואן איליץ' / טולסטוי; הגלגול / קפקא

בכל אחת מן הנובלות האלה באה לידי ביטוי המורכבות של הטבע האנושי ושל חיי בני האדם.

הסבירו והדגו כיצד המורכבות של הטבע האנושי ושל חיי בני האדם באה לידי ביטוי באחת מן הנובלות שלמדתם.

בתשובתכם הסבירו גם אחת מדרכי העיצוב המסייעות לבטא מורכבות זו.

קבוצה שנייה

ענו על אחת מן השאלות 6–12 (24 נקודות).

6. דון קיחוטה / סרוונטס

תארו את תפיסת המציאות של דון קיחוטה ואת תפיסת המציאות של סנשו פאנסה, והסבירו כיצד השוני בין התפיסות שלהם בא לידי ביטוי בהתנהגות של כל אחד מהם.

7. קראו את השיר, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

סונטה 130 / ויליאם שקספיר

תרגם שמעון זנדבנק

עֵינַי גְּבֵרְתִּי לֹא שָׁמַשׁ לֹא וְלֹא;
שְׁנִי – אָדָם הוּא פִּי־שִׁבְעָה מְפִיָּה;
אִם שֶׁלֶג צַח – שְׁדָה שְׁחוּם כָּלוּ;
שֶׁעַר אִם פֶּז הוּא – אִזּוֹ רֹאשָׁה כְּפִיחַ.
רְאִיתִי שׁוֹשְׁנֵי־שְׁנִי בֵּין חוֹחַ,
אֶךְ עַל לְחִיָּה אִיפֹה שׁוֹשֵׁן כָּזֶה?
וַיֵּשׁ בְּשָׁמִים שׁוֹפְעִים יוֹתֵר נִיחוּחַ
מִרֵּיחַ הַבַּל־פִּיָּה, כְּמִדָּמָה.
קוֹלָה אֲנִי אוֹהֵב, אֶךְ זֹאת לְדַעַת:
יֵשׁ מְנַגִּינוֹת יוֹתֵר מְרוֹמָמוֹת –
כִּן לֹא רְאִיתִי עוֹד אֵלֶּה פּוֹסַעַת:
גְּבֵרְתִּי, אוֹדָה, רִגְלָה עַל אֲדָמוֹת.
וְעַם כָּל זֶה יִקְרָה לִי עַד אֵין חֶקֶר
מִכָּל אִשָּׁה שֶׁנִּמְשְׁלָה לְשִׁקֵּר.

א. הסבירו והדגימו כיצד מאופיינת האהובה בשיר זה. בתשובתכם כתבו גם על שתיים מדרכי העיצוב התורמות לאפיונה.

(17 נקודות)

ב. האם לדעתכם הנמענת של השיר הייתה שמחה לקרוא אותו? נמקו והדגימו את דבריכם. (7 נקודות)

8. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

שיר לילה של נודד / וולפגנג גיטה

תרגמו אמיר אור ואריאל הירשפלד

מעל הפסגות

מנוחה.

בכל צמרות

חש הנד

אף לא רחש רוח.

ביער הצפרים שותקות.

רק רגע חכה עוד,

גם אתה תנוח.

כיצד אווירת השקט באה לידי ביטוי בשיר? הסבירו את תרומתה לבניית משמעות השיר.

9. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ראשית הידידות / אדוניס (עלי אחמד סעיד אסבר)

תרגם שמואל רגולנט

בשנת אלפים

אני מתכנן עכשיו, כלומר מחר או מחרתים,

אזמינך להסב עמי

תהיה השמש, יהיו המים, יהיה העשב כאורח

נהיה חלוקים בדעותינו: אלו הם חזיונותינו הסוערים יותר

אלו הם צעדינו הרחוקים יותר –

נתפס תחת שמי השירה,

נכריז על ממלכת שני הנצים –

ועל אחדם של שני הנצים האלה.

מהי השקפת העולם של הדובר הבאה לידי ביטוי בשיר? הסבירו והדגימו את התרומה של הזמנים בשיר ("בשנת אלפים אני מתכנן עכשיו, כלומר מחר או מחרתים") לבניית משמעותו.

10. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

בלדה / יעקב גלאטשטיין

תרגם בנימין הרשב

תִּירוּ בִּי, חֲבֵרִים,
בְּשִׁתִּי רַגְלִי אֲשֶׁר בָּרַחוּ,
אֶךְ אֵל תִּירוּ בְּרֹאשׁ
הַמְהַרֵּר עַל סְנוּנוֹת בָּקָן.
כֶּךְ הִתְחַנֵּן,
כְּשֶׁהוֹצִיאוּהוּ עִם שָׁחַר
לְכַפֵּר הַגְּדוֹלָה.
הוא לֹא בָכָה, הוא רק צָבַט בְּשִׁעְרוֹת זָקְנוֹ.
חוּסוּ – הִתְחַנֵּן – רַחֲמוּ
עַל רֹאשׁ שֶׁל בֶּן־אָדָם.
אֲבָל עֲשִׂירִים רוֹבִים כְּבִמְטָח אֶחָד
פָּצְחוּ לוֹ אֶת הָרֹאשׁ שֶׁהִתְעַנָּה
לְתַפֵּס מוֹבָן שֶׁל הַמֶּלֶךְ –
עָרִיק.
וְאֵנִי שֶׁהֵייתִי אֶחָד מֵעֲשָׂרִים הָרוֹבִים
תַּעֲיִיתִי אַרְכּוֹת, עַד שֶׁמָּצָאתִי אֶת הַקֵּן.
לְטַפְּתִי שֶׁלֶשָׁה רֹאשִׁים קְטָנוֹת
וּבְגָרוֹנִי הִחַזְקוּתִי כְּשִׁבוּיִים
אֶת דְּמֵעוֹתַי.
אֲשֶׁה שִׁתְּקַנִּית וּגְבוּהָהּ, עִם חֶזֶה מוֹרֵם,
חֲכָתָה לְמַלְכִּים שְׁלִי.
אוֹי, הָאֵם יִכְלָתִי לְסַפֵּר לָהּ,
וְאֵיךְ עֲצָמִי יִכְלָתִי לְהַצְדִּיק,
אֶפְלוּ אִם הָאִישׁ הָיָה
עָרִיק.

אפשר לטעון כי בשיר זה מתוארים שני עריקים: העריק שהוצא להורג והדובר בשיר. האם אתם מסכימים עם טענה זו או מתנגדים לה? הסבירו והדגישו את דבריכם.

11. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

יָרַח מְלֵא וּפְרִידָה הַקֶּטְנָה / טד יוז

תרגם שמעון זנדבנק

עָרַב קָטָן קָרִיר שְׁנֻצְטִימֵק לְנִבְיַחַת כָּלֵב
וְקִשְׁקוּשׁ דָּלִי –

וְאַתָּה מְקִשִּׁיבָה.

קוֹר עֶכְבִּישׁ, דְּרוֹף לְנִגְיַעַת הַטֵּל.
דָּלִי מוֹרֵם, דּוּמָם וּמְלֵא עַד שְׁפָתוֹ – רָאִי
שִׁפְתָּהּ כּוֹכֵב רֹאשׁוֹן לְרַעַד.

פְּרוֹת הוֹלְכוֹת הַבֵּיתָה שָׁם בְּשִׁבְלִי, קוֹשְׁרוֹת
לְגִדְרוֹת זָרִים חֲמִים
שֶׁל הֶבֶל-פֶּה,
נִהָר אֶפֶל שֶׁל דָּם, הֶרְבֵּה גּוֹשִׁים שֶׁל סֶלַע
נוֹשָׂאִים זֶהִיר־זֶהִיר חָלָב שֶׁלֹא נִשְׁפָּף.

"יָרַח!", אַתָּה קוֹרֵאת פְּתָאם, "יָרַח! יָרַח!"

הַיָּרַח נִסּוּג מְעַט כְּאֵמֶן צוֹפֶה נִדְהָם בִּיצִירָה
הַמִּצְבִּיעָה עָלָיו נִדְהָמָת.

הסבירו את התפקיד של הירח בשיר. הדגימו את דבריכם.

בתשובתכם הסבירו גם מה מייחד את תמונת הירח בשיר לעומת התמונות שקדמו לה.

12. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

פְּרָדָה / אלזה לסקר-שילר

תרגום יהודה עמיחי

אַךְ לְעוֹלָם לֹא בָאתָ עִם עָרֵב –
יִשְׁבְּתִי בְּאַדְרֶת כּוֹכָבִים.

..... אִם דָּפְקוּ עַל בֵּיתִי,
זֶה הָיָה לְבִי שְׁלִי.

הוא תלוי עֲכָשִׁיו עַל כָּל מְזוּזָה,
גַּם עַל דִּלְתָהּ.

שׁוֹשֶׁנֶת אֵשׁ דּוֹעֶקֶת בֵּין שָׂרְכִים,
בְּחוּם הָאֵר.

צְבַעְתִּי אֶת הַשָּׁמַיִם פָּטֹל
בְּדָם לְבִי.

אַךְ לְעוֹלָם לֹא בָאתָ עִם עָרֵב –
..... עֲמַדְתִּי בְּנַעֲלִים זְהָבוֹת.

הסבירו והדגימו כיצד המתח בין היעדרותו של האהוב מחייה של הדוברת ובין נוכחותו בחייה בונה את המשמעות של השיר. בתשובתכם התייחסו לדרך עיצוב אחת התורמת להדגשת המתח הזה.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (50 נקודות)

ענו על שאלה אחת בנושא שלמדתם.

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 13–14.

13. החיים בארץ גורמים לאדם להתמודד עם החלטות גורליות.

הסבירו והדגימו קביעה זו על פי יצירות שלמדתם בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות".

ענו על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

14. תארו מערכות יחסים בין דמויות מרקע אתני, עדתי או דתי שונה או בין דמויות המשתייכות לדורות שונים, והסבירו מה הם

הקשיים שהדמויות מתמודדות איתם בעקבות הרקע השונה שלהן או בעקבות השתייכותן לדורות שונים. האם הן מצליחות

להתגבר על קשיים אלה? הסבירו והדגימו את דבריכם על פי יצירות שלמדתם בנושא זה.

ענו על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

ספרות בעקבות השואה

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 15–16.

15. קראו את דבריו של אהרן אפלפלד, סופר וניצול שואה, וענו על השאלה שאחריהם.

"מפני שהיה כל כך קשה, מפני שהכול נראה שטני, אנשים לא יכולים לתאר לעצמם שהיה גם טוב והיה גם אור, שהיה

גם אנושי".

(אהרן אפלפלד, בתוך: בן-זקן, אתי, פריבך-חפץ, דנה, גוברין, מיכל [עורכות]. אבל היתה שם אהבה: עיצוב זיכרון השואה, כרמל, 2021, עמ' 27)

על פי יצירות שלמדתם בנושא "ספרות בעקבות השואה", תארו חוויות שבאים בהן לידי ביטוי טוב, אור ואנושיות או מאבק

לשמירה על צלם אנוש או ניסיון להבין את מוראות השואה, והסבירו מה הן מלמדות על טבע האדם. הסבירו והדגימו את דבריכם.

ענו על פי:

א. רומאן או הנובלה "מומיק" או שני סיפורים קצרים או מחזה. (30 נקודות)

ב. קטעי זיכרונות ועדות או שני שירים או "פוגת המוות" מאת פול צלאן או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

16. הסבירו והדגימו כיצד באים לידי ביטוי ביצירות שלמדתם בנושא זה אירועי השואה בעת התרחשותה או אירועי השואה ממרחק

הזמן. האם ביצירות אלה באים לידי ביטוי גם זיכרון השואה, שכחת השואה או הדחקה וקושי לחלוק עם אחרים את חוויות

השואה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

ענו על פי:

א. רומאן או הנובלה "מומיק" או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שיר וסרט קולנוע או קטעי זיכרונות ועדות או מסה ("אל מעבר לטרגי" או "המכשולים האסתטיים של

ספרות השואה"). (20 נקודות)

התבגרות בראי הספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 17–18.

17. תקופת הנעורים מתוארת פעמים רבות כתקופה שחל בה "משבר גיל ההתבגרות".

האם תהליך ההתבגרות ביצירות שלמדתם בנושא "התבגרות בראי הספרות" נחוה רק כמשבר? האם יש בו גם חוויות חיוביות? נמקו את תשובתכם, והדגמו אותה על פי יצירות שלמדתם בנושא זה.
ענו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

18. למרחב הפיזי ולסביבה האנושית יש השפעה רבה על גיבוש הזהות של המתבגרים.

הסבירו והדגמו את ההשפעה של אחד מן הגורמים האלה או של שניהם על הדמויות של המתבגרים ביצירות שלמדתם בנושא "התבגרות בראי הספרות".
ענו על פי:

א. רומאן או נובלה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 19–20.

19. האם חוויות ילדות, קשר עמוק לעולם הטבע, אהבה, משבר ומצוקה הם מקור השראה לכתיבת היצירה שלמדתם בנושא זה? האם הם נושא מרכזי בה? הסבירו והדגמו את דבריכם.

ענו על פי:

א. רומאן או מחזה או סיפור קצר וסיפור מן המיתולוגיה. (30 נקודות)

ב. "הברכה" מאת חיים נחמן ביאליק או שניים משירי נתן אלתרמן האלה: "השיר הזר", "הינה העצים", "עוד חוזר הניגון" או שניים "משירי הנחל" מאת לאה גולדברג או שניים משירי רחל האלה: "ספר שירי", "ניב" "נפתולים". (20 נקודות)

20. תארו והסבירו את דמות האומן ביצירות שלמדתם בנושא "בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות".

בתשובתכם כתבו גם על דרך אחת שבאמצעותה דמות זו מעוצבת בכל יצירה.

ענו על פי:

א. רומאן או מחזה. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר או שני שירים או שיר וסיפור מן המיתולוגיה או שיר וסרט קולנוע. (20 נקודות)

לא הכול ריאליסטי

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 21–22.

21. ביצירות רבות בנושא "לא הכול ריאליסטי" מתוארות התרחשויות שאין להן הסבר הגיוני.

תארו התרחשויות כאלה ביצירות שלמדתם בנושא זה, והסבירו כיצד דווקא היעדר הסבר הגיוני להתרחשויות אלה תורם לעיצוב המשמעות של היצירות.

ענו על פי:

א. מחזה **או** נובלה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע **או** מעשייה של האחים גרים וסרט קולנוע. (20 נקודות)

22. האם הפעולות והתגובות של הדמויות המרכזיות ביצירות שלמדתם בנושא זה מעידות על שליטה במתרחש בעולמה או על אובדן שליטה? הסבירו והדגו את דבריכם.

מה תורמים השליטה או אובדן השליטה של הדמויות להבנת המשמעות של כל אחת מן היצירות? נמקו והדגו את דבריכם. ענו על פי:

א. מחזה **או** נובלה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור מאת אחד מן הסופרים האלה: פ' קפקא, א"א פו, ש"י עגנון, א"ב יהושע **או** סיפור מן המיתולוגיה היוונית וסרט קולנוע. (20 נקודות)

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדתם נושא זה, ענו על אחת מן השאלות 23–24.

23. בחרו מן היצירות שלמדתם בנושא זה בדמות של אישה, וכתבו אם דמות זו היא חזקה או חלשה, או שמא יש בה שילוב של שתי התכונות? הסבירו את דבריכם. כיצד החוזק או החולשה של הדמות שתיארתם קשורים למעמד של נשים בחברה המתוארת בכל אחת מן היצירות? הסבירו והדגו את דבריכם.

ענו על פי:

א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** מחזה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר **או** שני שירים **או** מדרש ושיר. (20 נקודות)

24. מהי הביקורת החברתית או המחאה נגד מוסכמות מגדריות המשתמעת מיצירות שלמדתם בנושא זה, וכיצד היא באה לידי ביטוי בעלילה של היצירות ובמערכות היחסים המתוארות בהן? הסבירו והדגו את דבריכם.

ענו על פי:

א. נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" **או** גבעת החול" **או** "בדמי ימיה") **או** מחזה **או** רומאן. (30 נקודות)

ב. סיפור קצר **או** שני שירים **או** מדרש ושיר **או** מדרש וסרט קולנוע. (20 נקודות)

בהצלחה!